

Az egzisztenciális vákuum és a szenvedélybetegségek

Viktor E. Frankl egzisztenciál-analízisét, más szóval logoterápiáját szeretnénk ismertetni. E ma is élő és tanító kutató a bécsi és az egyik kaliforniai egyetem neurológiai és pszichiátriai professzora. Egyre inkább úgy tartják számon, mint Freud és Adler után a harmadik bécsi pszichológiai iskola megalapítóját.

Hatását mi sem mutatja jobban, mint az, hogy 23 könyvét eddig 18 nyelvre fordították le, s hogy angol és német nyelven máris három hatalmas teológiai mű s számtalan tanulmány foglalkozik pszichológiájával. Több mint tíz teológiai disszertáció – köztük egy lengyel – foglalkozik már Frankl munkásságával, mint olyannal, amelyet minden pasztorálpszichológusnak ismernie illik, sőt annak főbb eredményeit lelkigondozói szolgálatába hasznosan be is építheti.

Egzisztenciál-analízisét Frankl azért nevezi logoterápiának is (a „logos” görög szót legtágabban értelmezve), mert módszere az ember értelmét, gondolkodását, érzelmét, pszichéjét, sőt szellemét, s élete végső célját, tehát az *egész embert* egzisztenciális feszültségeiben vizsgálja. E rövid tanulmányban meg sem kíséreltem pszichológiája ismertetését, célom csak logoterápiája alapirányának felvázolása. Segítségével jobban megérthetjük a szenvedélybetegségek egyik fő, ha nem alapokát, s így talán a szenvedélybetegekkel való foglalkozásban is hasznosítani tudja az, aki ezt a sajnos egyre fontosabb, de hallatlanul nehéz szolgálatot, bárhol, bármilyen szinten vállalni kész.

Frankl új, alapvető s jelentős kutatásokkal gazdagította a jelenkori lélekgyógyászatot és ezáltal új képet alkotott, főként a pszichés megbetegedések humán-szellemi erők által való gyógyításáról és a gyógyítások jelentőségéről.

Logoterápiával egyben korrigálja korának a humán-szellemet kikerülő, nemegyszer azt lebecsülő biologizmusát és neurologizmusát, és magas szinten vitázik azokkal az orvosokkal, akik valeriánába és egyéb tinktúrákba vagy gyógyszerekbe akarják belefojtani pácienseik szellemi dimenziókra irányuló hiányérzetét. Tehát a szellemi dimenziók nélküli pszichológiáknak mond ellent az autonóm szellemi egzisztencia érdekében, azaz megkísérli rehumanizálni a pszichológiát. Az ő szavaival, a specifikusan emberi dimenziók, humán, sőt szuperhumán dimenziók felé kívánja vezetni pácienseit. Ugyanakkor a célt felismerő és célismerő életre, s az ezért való felelősségre igyekszik őket ránevelni. Ráébreszteni arra, hogy még a szenvedést is el lehet fogadni pozitív módon, sőt életükbe be lehet építeni, s ilymódon fel is lehet azt használni. Azon fáradozik, hogy a szenvedő ember, de más se veszítse el kapcsolatát saját tudatos énjével, ugyanakkor bizzon szellemi tudattalanjában, illetve öntranszcendentáló képességében, amellyel saját léte fölé képes emelkedni. Ugyanakkor használja önelkülönítő képességét, amellyel mintegy kívülről tudja szemlélni önmagát.

Frankl kutatásainak és tanításainak ez a humán-szellemi irányultsága készteti a magyar lelkigondozót is arra, hogy logoterápiájával foglalkozzék, és azt saját határain és lehetőségein belül felhasználja, ahogy ezt a nyugaton élő lelkigondozók már régen teszik.

Egy felmérés eredménye

Hogyan kezdett Viktor E. Frankl ebben az irányban kutatni, ahol századunkban előtte senki? Kutatásaira érdemes felfigyelniük a lelkigondozóknak is, legyenek azok telefon-elsősegélyszolgálatot végzők, vagy akár pasztorálszichológusok, bárki, aki a bajba jutott ember problémáival foglalkozik és segíteni is akar.

Kutatásainak talán az is adhatott ösztönzést, hogy nyugaton és keleten egyaránt egyre több szociológus, demográfus, pszichológus és más felelős szakember figyel fel azokra a statisztikai adatokra, amelyek a szenvedélybetegek, köztük az alkoholisták és drogfogyasztók számának riasztó növekedését mutatják. Azt is megállapították már, hogy a különböző szenvedélyrabok és öngyilkosok számának növekedése együtt halad, és majdnem minden korosztályra jellemző, de leginkább a serdülőkre és a fiatalokra, s elsősorban a legfejlettebb és leggazdagabb országokra jellemző. Amikor az amerikai Nevelésügyi Tanács (American Council on Education) hatalmas apparátussal 360 egyetem közel kétszázezer hallgatóját – kérdőíves módszerrel – megszondázta, Frankl minden kortárs pszichiáternél jobban kezdte kutatni, mi áll, ahogy ő nevezi, a postpetroleum-társadalmá és új generációi érdeklődésének előterében. (Később is minden ilyen felmérés eredményét kiértékelte. Bécsben maga is végzett hasonlókat.)

Meglepő eredményre jutott. Kiderült, hogy az emberi vágyak új irányban tolódtak el. Az új generáció szexuális életét így vagy úgy (antikoncepciensekkel vagy másképpen) megoldja. Az úgynevezett freudi probléma már nem tabu számára és nem olyan elsőrendű kérdés, mint volt – ahogy Freud nevezi – a victoriánus kor utáni „plüss-kultúra” idején. Az érvényesülési vágy sem áll az első helyen. Az új generáció tudja, hogy a tudás hatalom. Azt is, hogy övé a jövő. Nagyapáink, apáink generációja nemcsak komolyan veszi őket, hanem tart is tőlük. Fél a tudásuktól, de az öklüktől is. Nincs többé adleri értelemben vett, nyomasztó kisebbségi komplexusuk, legalább is ez az életérzés nem domináló. Az is kiderült, hogy az új generációt már nem érdekli, miből éljen meg (kivéve a harmadik világot). A Marx utáni korszakban ezt a kérdést nagyjából, így vagy úgy, de a szocializálódás következtében többé-kevésbé megoldottnak látja, legalább is nem reménytelennek. Elsősorban az érdekli tehát *miért él?* Így Frankl azt állapította meg, hogy a freudi „gyönyörakarás” és az adleri „hatalomakarás” mellett, sőt fölött, egyre erőteljesebben és tudatosan jelentkeznek az új generációk életében az „*életértelem-akarás*”. Ez utóbbi azt célozza, hogy életét értelmesen alakíthassa, mert ha az ember tudja, miért él, megoldódik a „*hogyan*” is. De teljesen érdektelen számára, hogy éljen-e egyáltalán, ha nem tudja, miért, kiért, kikért is van a világon.

Az derült ki a hatalmas méretű felmérésből, sőt a későbbiekből is, hogy az új generációk elemi erővel vágnak kielégítő válaszra. Annál is inkább, mert a szekularizáció előtörése következtében többségüket már csak vékony szálak kötik a keresztyén kultúrán felnövekedett elődeik hagyományához, akik még kész és századokon át érvényes normákat és válaszokat vettek át egzisztenciális miértjeikre. Ugyanakkor úgy találták, hogy az általuk tanult, új természettudományok legtöbbször óvatosan kerülnek a választ a végső kérdésekre. Az általános-ságok, amelyeket kapnak, nem elégtik ki őket, ti. ezek „a tudomány mai állása szerinti” rész megoldásokra hivatkoznak s a feltett kérdésekre többnyire a távoli jövőre utaló feleleteket adnak.

A felmérés következményei

Az említett, s azóta végzett felmérések és az ezeken a nyomokon folytatott kutatások szerint az új nemzedékek világából nagyjából eltűntek a régi kerítések, elporladtak a mózesi kőtáblák, eltűntek a tájékozódást elősegítő jelzőoszlopok, s jobbra az „oszlopmemberek” is. Ha kellett, erőszakkal tüntették el őket.

Csak néhányat említek többnyire a logoterapeuták kutatásai alapján levonható következtetésekből.

1. Megszűnt a szülők beleszólása a házasságba, a régifajta érdekházasságok száma minimumra csökkent. Megszületett a szabad, a csak szerelemre épülő partnerkapcsolat. Ám hamarosan kiderült, hogy majdnem minden második ilyen kapcsolat tévedés volt. Következésképpen sokasodnak a válás-árvák és velük a társadalmi problémák.

2. Felszabadul a csak „háziasszony”, a „csak-feleség”, és a nő végre hivatást vállalhat, munkába mehet, ugyanakkor sajátos skizoid életformában vergődik családja és hivatása, gyermekei és önmegvalósítása között.

3. A XX. század embere kiharcolta a 40 órás munkahetet, de többsége nem tud mit kezdeni a szabadidejével. Sokan video- vagy audio-idiotizmus felé sodródnak, vagy vasárnapi neurózis gyötri őket, ezért kényszerűségből munkaalkoholistákká (workalcoholic) válnak. A jobbik esetben azért, mert abból esetleg még felépül egy hétvégi ház, de ha tömény italt kezdenek inni, előbb-utóbb maguk is leépülnek.

4. Szemére vetik a múlt századnak, és nem utolsósorban az egyházaknak, hogy elidegenítették az embert az egészséges szexustól. A technika gombnyomogató, automatizáló emberének viszont az erosz, a szerelem válik egyre idegenebbé. A generalitást, illetve szexuális teljesítményt hiszi a szerelemnek, amelyben igen sokan szex-akrobaták ugyan, de szerelmi analfabéták. Következmény: csömör, undor, páros magány az ágyban is, és együttlét után ital, cigaretta s egyéb örömpótlék. Megkezdődik lassan a depresszió felé süllyedés, vagy Frankl szavaival, a hyperintenció és hyperreflexió, azaz éppen a görcsös túl-akarás és túl-odafigyelés következtében impotenssé, illetve frigiddé válnak, vagy újra és újra átélik a percnyi gyönyör riasztóan leverő végességét, következképpen előbb-utóbb a *vég érzése* is eluralkodhat rajtuk, s ez már a depresszió kezdete lehet.

5. A legtöbb családban megszűnt a szülői tekintély, mert az nem modern. Kialakult az apanélküli társadalom (Mitscherli), az apa helyett a zsebpénz lett tekintélyesebb. Elhalványult a szülői modell is, s a gyerekek, útmutatás és modell hiányában céltalanok. Mégis kereső dühvel, értelmetlen agresszivitással vezetik le indulataikat városaik betondzsungeleiben.

6. „Gott ist tot”, meghalt az Isten, jelentette ki Nietzsche, és ezrével születnek a „kisistenek”: guruk, sámánok, csillag- és tenyérjósok, szekták és szélhámosok, akiket vagy amiket egy ideig vakon követnek, majd kiábrándulva belőlük, az olthatatlan transzcendens vágyat immanens alkoholgőzös vagy narkós „mennyországgal” pótolják. De hogyan és meddig? a „Gottesvergiftung”, az istenmérgezés helyett, ahogy valaki az elmúlt század vallásosságát kegyetlen gúnnyal illette, „kisistenek” tömegei mérgeznek, egymással versengve és egyre eredményesebben.

Folytathatók, de ennyi is elég, hogy megértsük, milyen alapon és miért fogalmazott így Frankl: A sorozatos *egzisztenciális frusztráltság* „*egzisztenciális vákuumba*” taszította az új generáció egy részét, egész létüket megrendítő, és pszichikus energiájukat elszívó ürességbe, amelyben a tudatos én elveszti kapcsolatát a szellemi tudattalannal. Végül a kapcsolatvesztés és az ürességérzés okozta *noogén-neurózisba* taszítja, ahogy ezt Frankl nevezi (noos = ész; értelem). Frankl

szerint minden kornak megvolt a maga neurózisa. Nos, ez a legújabb időké. S mert a megelőzés a leghatékonyabb módszer, *ha nem az egyetlen*, igen hasznos itt is Frankra figyelünk.

Az egzisztenciális vákuum tünetei

Frankl szerint ez az üresség valahogy így kezdődik: időleges létérzés, improvizált élet, egyik napról a másikra való élés, fatalisztikus életbeállítottság, a „lesz ahogy lesz”, olykor „a minden mindegy már” életszemlélet. Felbukkan továbbá az ürérzésre jellemző, kollektivistikus magatartás, a szubkultúrákban élőkkel való együtt sodródás és az abban való eltűnési vágy. Olykor fellobbanó, értelmetlen fanatizmus, máskor a valóságtól és minden felelősségtől való félelem. De mindenképpen a fokozódó szellemi fáradtság, csömörérzés, végül ürérzés lesz úrrá, amikor a *semmi* kezd vonzani és hatni. Főleg ez az oka annak, alapította meg Frankl, hogy bár a régi vágyak és óhajok többé-kevésbé elérhetővé váltak, mégis egyre többen „töltögetik fel” ezt a bennük levő úrt alkohollal és kábítószerrel. Vagy éppen céltalan rohanással, öngyilkoló munkatempóval, státuszszimbólum-gyűjtéssel a szívinfarktusig. Sokan már annyira nem tudják elviselni ezt az ürérzést, hogy „feltöltve” vagy „feltöltetlenül”, eldobják életüket.

Frankl megállapításai után új feladatok elé kerül a lelkipozító is. Nekünk is tudnunk kell, hogy a vágyak eltolódtak. Hogy ma már sokak számára kétségtelenül ez a nagy kérdés: miért élek? Azt is, hogy nemcsak nyugaton, hanem nálunk is egyre rosszabb a két mutató, azaz minden életnívó-növekedés ellenére és mellett, vagy éppen azért szaporodik az alkoholisták, a toxikomániások és egyéb a magukat túlgyógyszerezők száma, sőt lassan a drogszedők is. És nem csökken az öngyilkosok száma sem. Ennek feltehetően a Frankl által leleplezett és megnevezett ürérzés is egyik oka lehet, ha éppen nem a főoka, amelyre ezentúl fokozottabban figyelünk kell. Azokra a fiatalokra, akiknek egy reprezentáns költője ezt írta: „lényem közepén lyuk van”. „Állítsátok meg a földet, le akarok szállni róla”, dalolta nemrégben még ezer és tízezer fiatal a slágerénekes után. Egyébként a mai legismertebb slágerszövegek egy része is ezt az életérzést tükrözi. Érdemes volna külön tanulmányban foglalkozni velük.

Az úr rémülete

Egy késő esti órán magasan kvalifikált fiatalember csemetett be hozzám. Mivel ismertem, tudtam, se nem pszichopata, se nem karakteropata, rendezett körülmények között él. Igaz: egyedül. Ahogy leroskadt velem szemben, megdöbentett a tekintete. Szorongás, félelem és sötét iszonyat ült benne. A horror vakui, az úr rémülete. Megkérdeztem, honnan jött, válaszul meglehetősen vontatottan elmondta, hogy a Gellérthegyen sétált, sokáig ült egy elhagyott padon és gondolkodott: az életén, önmagán, gépies munkáján. És egyszercsak találkozott a semmivel. Így mondta: rájöttem, hogy a *semmi van bennem*.

Ezért beszélgetés-sorozatunk egyre inkább hasonlított olyan éjjeli sétához a sötétben, ahonnan neki kellett hazatalálnia, én nem ismertem az ő mikrovilágát. Időnként megkísérletem egy-egy gondolattal, mintegy zseblámpával, néhány lelki-szellemi jelzőtáblára rávillantani, és így mentünk, olykor botorkáltunk lépésről-lépésre tovább. Egy ilyen szellemi jelzőtáblánál azonban megállt. Ennek a tövében kezdődött a fordulat. Ott ért bennünket valamiféle új szellemi hajnal. Talán így mondhatnám, valamiféle: „*Ez az!*” *élmény*, mert ő így fogalmazta meg. Ezt

a bizonyos „Ez az!” élményt, ha tetszik, útra vagy célra találást, részletesen megbeszéltük, amelyben élményét igyekeztem maximálisan „tükrözni”, de a háttérben maradni, hogy ő maga tegye meg az első lépéseket a saját damaszkuszi útján. Merészen hivatást változtatott jóval kisebb jövedelemmel, ám igen jó lelki-szemlelmi eredménnyel. Ma kiegyensúlyozott, házasságban élő, megelégedett ember.

A hat taktus

Egy másik noogén-neurózisban szenvedő fiatalember szüntelenül rozsdás és repedt csavarocskának mondta magát, aki bármikor ki-, be- és lecsavarható a nagy gépezetről. Azt hajtogatta, hogy ezt a semmiségét képtelen elviselni. Újra és újra elmondta neki, hogy ő egyedi és – Frankl szavaival – „léte egyetlen a kozmoszban és egyszeri az eonokban”. Még ha egyetétű iker volna is, más volna, mint az ikertestvére. Akárhány milliárd ember él a földön, mindegyik egyedi módon és egyedülállóan egyetlen. Más emberrel pótolható talán, de ki nem cserélhető. Újra és újra elmondtam hittel és tőlem telhető szuggesztív módon, hogy ő az élet speciális csodája és mert „egyetlen egyedi a kozmoszban és az eonokban”, s valamiféle egyedi feladat vár rá, tehát neki, ha akarja, a segítségével meg kell találnia azt. Neki kell megtalálnia, ami csak az ő feladata ezen a Földön. Szinte minden beszélgetés alkalmával hangsúlyoztam, hogy életének éppen ez az egyik értelme, hogy megkeresse és megtalálja azt, majd felelősségteljesen betöltse. Még akkor is, ha úgy tűnik, hogy egy-egy ember szerény csavarocská csupán a nagy egészben. De a hatalmas gép is tökéletlen és használhatatlanná válhat egyetlen csavar hiánya vagy hibája miatt.

Nehezen jutottunk előre. Állapota és helyzete nem javult, legfeljebb nem romlott.

Egy terápiás beszélgetés folyamán elmondtam neki, hogy előző nap néhány barátom látogatott meg. Egyikük váratlanul felugrott és búcsúzkodni kezdett azzal a megokolással, hogy ő muzsikos, koncertre kell mennie, s időben oda kell érnie. Mivel ritka fúvós hangszeren játszott, s valamiféle klasszikus műről volt szó, évődve kérdeztem tőle, egyáltalán van-e fűjnívalója abban a műben. Ő komolyan, már az ajtóból visszafordulva, azt válaszolta: van, hat taktus.

Ezután ott folytattuk a beszélgetést, ahol utoljára abbahagytuk, de láttam a szemén, hogy valójában nincs jelen. A következő találkozás alkalmából mondta el, milyen mély benyomást tett rá az a bizonyos hat taktus. Akkor vallotta be azt is, amiről addig hallgatott, hogy az öngyilkosság gondolatával is foglalkozott, mert úgy érezte, nincs értelme az életének. Ezután mondta ki, hogy most már úgy érzi, hat taktusnyi feladata az életben még neki is lehet. Ettől kezdve ezt az ő hat taktusát kerestük közösen. Úgy találta meg, hogy kitűnő sakkozó lévén, munkatársai eddigi hiábavaló unszolásai után – biztatásomra – elvállalta munkahelye sakk-körének vezetését. Hamarosan sakk-karriert csinált és neve ma már az újságok sakkrovatában gyakran szerepel. Élete egyéb vonalon is rendeződött. Hitélete is.

Talán két lelki gondozói eset ismertetésével is sikerült érzékeltetnem, hogy ha Frankl tanítása alapján jobban ismerjük a szenvedélybetegségek egyik alaprugóját, az egzisztenciális vákuumot, s annak feltöltögetésre kényszerítő hatását, másképpen közelíthetjük meg az ettől, vagy az ebben szenvedőket.

Frankl szavaival összegezve az eddig mondottakat: nincs ember, akinek ne volna valamiféle esélye, hogy eddigi önmaga fölé nőjjön, és nincs olyan súlyos életciklus, amelyben ne lenne megtalálható az élet értelmének valamilyen szikrája, amiből esetleg még új tűz keletkezhet, akár a halál peremén. (Ezt ő 1945-ben egy

német koncentrációs táborban saját életével s másokra is életmentően ható magatartásával bizonyította be.)

A terápia három fázisa

Természetesen Viktor E. Frankl nemcsak a szenvedélybetegek növekvő számának egyik fő vagy éppen az alapokára mutatott rá, hanem terápiás mondanivalója is van.

Frankl és munkatársai a szenvedélybetegek gyógyításának *három főbb fázisát* különböztetik meg. Meg kell jegyeznünk, hogy a lelkipogozó legfeljebb csak a második fázisban állhat a szakember mellé, illetve mögé, ha maga is képzett pszichológus. A harmadikban már több segítséget nyújthat bármely, logoterápiában is kiképzett, gyakorlott, és erre a szolgálatra magát odaszánt lelkipogozó.

1. Az *első fázis*, amit Frankl és tanítványai erősen hangsúlyoznak és érvekkel is részletesen alátámasztanak, az úgynevezett *logoterápiát megelőző szakasz*. Ez nem más, mint az erre megfelelő, vagy éppen specializált *kórházakban vagy klinikákon folyó elvonókúra*.

Véleményük szerint a valóban szenvedélybeteg egyén a szenvedélye által determinált, s ezért lelkileg szinte hozzáférhetetlen. Hiszen nem más még (vagy már), mint feltételes reflexei által kondicionált, élő organizmus. Szubhumán síkon, akarat nélküli vegetáló lény, aki képtelen bármilyen értelmes célra, értékre, feladatra figyelni, csak az foglalkoztatja, hogy szenvedélyét feltétlenül és időben kielégítse. Frankl és munkatársai szerint az első fázis tehát az ennek megfelelő szakorvosi elvonó-kezelés. Csak *ezután* lehet a beteget a szubhumán síkról valamiféle humánabb síkra emelni.

Ez a logoterapeuták szerint csak a kórházból, vagy klinikákról való távozás után kezdődik. Esetleg annak egy társintézetében. Felhívják azonban a második fázis terapeutaik figyelmét, hogy az első fázison átesett beteg ebben a második fázisban kerül szembe azzal a kérdéssel, hogy mire való volt az egész kúra, ha kívül, makro- és mikrovilágában, így közvetlen környezetében is, minden marad a régiben. Megrohanhatja ismét az élet értelmetlenségének érzése, súlyosbítva azzal, hogy ami vele a kórházban vagy a klinikán történt, ugyancsak értelmetlen, különösen, ha stigmatizáltságát hamarosan és ismételten át kell élnie. Ekkor esik vissza a legtöbb alkoholista, vagy drogdependens. Ezért kell, hogy az első fázist lehetőleg minél hamarább kövesse a második.

2. A *második a továbbsegítő fázis*, amely egyszerre tovább gyógyító és visszaillesztést megelőző szakasz.

Ez előbb pszichológiai síkon folyik, és lehetőségek szerint onnan közelíti meg fokozatosan a szellemi síkot.

3. A *harmadik fázis* azt célozza, hogy a volt szenvedélybeteg a logoterapeuták segítségével *új szellemi töltéshez és új életcélhoz*, esetleg életében először szellemi töltéshez jusson.

Idetartozik az is, hogy megszabaduljon öngazoló önsajnálától. Enélkül nincs előrehaladás. Ha eddig így hangzott például egy mondata: *mert a szüleim is ittak*, ezentúl így kell hangzania: *noha szüleim is ittak, én már nem iszom*. Így fokozatosan szabadul múltjától is, s menetközben a legkisebb sikerélmény örömmel töltheti el, amelyet a logoterapeuta igyekszik aláhúzni, hangsúlyozni és fokozni. Tehát egykori szenvedélye fölött sikerélményében újra és újra megerősítik és friss sikerélményekhez juttatják. Majd arra is fölkészítik, hogy ha régi körülményei, amelyek között élt, nem változtak is, ne riadjon meg, ha oda vissza kell mennie. Ő változott, s már arra is képes, hogy *ő változtasson* körülményein.

Elbocsátásakor arról biztosítják, hogy mindig készek vele bármit megbeszélni, *nem hagyják magára*, és ha kell, *bármikor rendelkezésére állnak*. A terapeuta elbocsátásakor érezteti vele, hogy hisz és bízik benne. Frankl egyébként ezzel kapcsolatban *Pestalozziti*, a neves svájci pedagógust idézi: „akit meg akarunk változtatni, azt előbb szeretnünk kell.”

A logoterápia és az AA mozgalom

Tulajdonképpen itt találkozunk a Frankl és munkatársai által ajánlott terápiás módszer a nyugaton már elterjedt és eredményesen működő AA (Anonym Alkoholiker), azaz a gyógyult alkoholisták mentőszolgálatával, amely evangéliumi szellemben, teljes önbédobással és szenvedélyesen küzd azokért, akik szenvedélyüktől szabadulni akarnak.

Az AA csoportok tagjai tulajdonképpen *szenvedélycserében* élnek és az új szenvedély missziójuk motorja. Szendélyesebben mentenek, mint amennyire egykor szenvedélyük rabjai voltak. Talán éppen ez a szenvedélycsere és az ezt követő sorozatos sikerélmény tartós gyógyulásuk egyik titka is.

A hivatásos alkohológusok, pszichiáterek és szakemberek is bizonyára elismerik, hogy már az is elismerésre méltó eredmény ha az egyházak iszákosmentő misszióinak, vagy erre a szolgálatra önmagát odaszentelt lelkészeknek sikerül egy-egy személyt ilyen szenvedélycserére rábírní, természetesen a maguk módján és módszerével: ha meg tudják gyógyíni őket arról, hogy az az élő víz, amelynek Jézus nevezte tanítását, jobb, mint az alkohol. Az egykori alkoholista így – Frankl idézve – köztük megtérésre juthat és új életet kezdhet. Hiszen szenvedélycsere történt úgy, hogy a hitre jutott és meggyógyult ember szenvedélyes szolgálatba kezd egykori ivócimborái között. Ha valaki fuldoklik, nem azt kell néznünk, ki dobja a fuldokló felé a mentőövet, vagy hogy az melyiket ragadja meg, hanem azt, hogy egyáltalában mentjük-e. A szenvedélybetegségek megelőzésének kérdése és a már szenvedélybetegek mentése olyan sürgető feladattá vált, hogy – úgy vélem – azokra is szükség van, akik csak a „mentőkötél” végét tartják, de azt erősen.

„A katekézis nem maradhat független az ökumenikus törekvéstől, hiszen az Egyházban minden hívő, ki-ki a maga hivatásának megfelelő fokon érdekelt abban, hogy része legyen az egységre való törekvésben.”

(II. János Pál pápa: *Cathecesi Tradendae*)

„A katekézis akkor lesz ökumenikus, ha igyekszik felkészíteni a gyermekeket, a fiatalokat és a felnőtteket is a nemkatolikusokkal való érintkezésekre úgy, hogy erősíti bennük a saját katolikus voltuk tudatát és a mások hite iránti tiszteletet.”

(II. János Pál pápa: *Cathecesi Tradendae*)